Стерничий з нетерпінням чекав, коли нарешті з’явиться цей загайний Тао. Не відривав очей від екрана, стежачи за кожним його рухом з того моменту, як розвідник причалив і перейшов на борт корабля. Ох і повіль-но ж він скидає захисну спецівку! Нарешті тупає осьовим тунелем… Звичайно, Стерничий віддавав йому тільки частину своєї уваги і мозкової енергії. Одночасно стежив за показаннями численних приладів, за рухом різно-колірних змійок осцилографів, обмірковував третій, завершальний, розділ теоретичної розробки "Нова стерео-метрія космічного простору", прагнучи формулами пробитися на кривизну дев’ятого порядку. Формули вихо-дили занадто громіздкі, кривизна не давалася, вислизала, і це також нервувало.

Нарешті пневматичні присоски на черевиках Тао зачмокали в рубці Стерничого. Не припиняючи писати формулу, вчений стріпнув поріділим волоссям:

— Ваші повідомлення, Тао… Поясніть, що сталося?

— Можу ще раз повторити: я не помітив жодного міста.

— Отже, ви вважаєте, що людство загинуло? "Хитрющий старий, — подумав Тао, — потім скаже

Старшій Матері: поверховість спостережень, поспішливість висновків. Сидів би в своєму Центрі Наук та виводив формули, так пі, потягло в мандрівку…"

"Формула вийшла цікава, але не симетрична, — думав тим часом учений. — А ще ж треба ввести спів-відношення невизначеності…"

— Загинуло людство? Ні, я цього не стверджую, шановний Стерничий. Я сказав про міста…

— Так. Але це ж неймовірно. Ми знаємо, що головною прикметою Землі були міста. І ось їх немає, зник-ли. Спустошень ви не зафіксували. Може, процес техногенезу знищив своє творіння — людську цивілізацію? — Стерничий одірвав очі від формули, поглянув на стрункого хлопця. — Що ж ви пропонуєте?

— Я хотів би спуститися на поверхню планети, щоб там, на дні повітряного океану, безпосередньо…

— На дні океану… Так. Одразу видно, що ви поет, юначе. Гаразд, відпочиньте, а я тим часом обміркую план досліджень. А тоді — що скаже Мати.

"От уже сухар, — незлобливо думав Тао, прямуючи до своєї кабіни. — Мати поцікавилася б враження-ми, а він… Чи, може, вчені-адміністратори і мусять бути саме такими? Прикмета Землі… Який кентавр її закре-слив? Адже у хроніці мого далекого пращура Туо змальовано велетенську мозаїку гамірливих міст . І от ма-єш… Невже й наша експедиція невдала? А я ж мріяв…"

Юний Тао належав до покоління романтиків, що рвалося в космос заради нових вражень, мріяло про зу-стріч з людьми — їхніми далекими родичами. От і спорядили експедицію, він довго літав над континентами, і Земля, їхня пращурка, хлюпнула таке розмаїття фарб… Зелений і синій океани… Очі відбирає… А як же там, на поверхні?

Хлопець довго не міг склепити очей, груди йому розпирало і радісне, і журливе відчуття. Якщо земляни загинули, Філія лишилась сиротою… Самітною сиротою на весь бездонний космос… Адже ніде, в жодній Зоряній системі ще не відкрито життя. Та не може такого бути, щоб людство зникло! Хіба Природа виплекала мислячий розум для того, щоб знищити? Вони марили Землею — своєю праматір’ю, звідки вилетіли космонав-ти, що осіли на Філії…

Тао довго перевертався на тоненькому матрацику, слабенька гравітація корабля не втримала, він поплив угору і стукнувся об стелю. Після цього лежав не ворушачись, пригадував тисячолітні манускрипти, які розпо-відали про Землю, про політ легендарного Туо, що повернувся на Філію із земною дівчиною. Він невдовзі заги-нув, удосконалюючи апарат, але встиг написати, хоч і не повний, звіт про свою мандрівку. Тао пригадує — там ішлося про гострі суперечності, що роздирали тодішнє людство. Ядерна війна? Самознищення? В такому разі планета була б спустошена, обвуглена після атомних пожеж, а вона квітує! Навіть тієї пустелі, про яку згадував Туо в своєму звіті, тепер немає. Сам бачив — океан зелені! Щось тут не те...

Крізь плетиво думок пробивалося інтуїтивне передчуття якихось подій, але зосередитись на цьому Тао не міг — сон уже оповивав мозок.

Щойно пройшов дощ, виглянуло Сонце, і міріади краплинок — на листі, на червонобоких яблуках, на гіллі — спалахнули гострим блиском. Тао стояв, як заворожений, тільки примружував очі. Сонячне світло дро-билось на різнобарвні осколки, мінилося, переливалося відтінками од фіалкового до золотого. На Філії обмаль води, дощів не буває, лише туман, а тут він щойно був свідком прекрасного видовища — на цей густий і, здава-лося, безконечний сад в якомусь шаленстві ринула вода! Сріблясті цівки лопотіли в кронах дерев, розбивалися на бризки, шмагали його по шолому, по плечах. А гуркоти грому! Ще й досі у вухах... Яка тут буйна природа! Диво, та й годі.

Тао довгенько бродив по росяній траві — на ній також зблискували бісеринки, і вже хотів зв’язатися із Стерничим, висмикнувши антену з портативного передавача, що висів у нього через плече, коли раптом поба-чив людину. Все тіло його наче пронизало струмом, хлопець закляк, остовпів, навіть руки не опустив, так і тримався за металевий ґудзичок штиря. Людина, та ще й дівчина! Тенькнуло серце, защеміло в захваті. Не зво-див очей з її постаті, стежив за кожним її рухом — як вона ставала навшпиньки, і коротенька спідничка ще бі-льше оголювала її гарні ноги, як підносила руку і зривала яблука, дивився не так, як

зачаєний мисливець, а як художник — на прекрасне творіння. Не дівчина, а музика, пісня! Учадів хлопець як стій. Якби в цей момент був тут Стерничий, то обов’язково поіронізував би з його кумедної пози. Але Стерничий — старший чоловік, а мо-лоді властиве захоплення.

Дівчина, певне, відчула його погляд і рвучко обернулася. О, сили космосу, як вона глянула на нього! В очах змигнув острах, але тільки на мить, дивилася зухвало, з викликом. Брови їй скинулися вгору, дівчина обу-рено і водночас насмішкувато вигукнула:

— А це що за потороча?

Раптом, помітивши, що він тримається за антену, кинулась, як пантера, і, муркнувши "Ага…", шарпнула передавача, і, розмахнувшись, брязнула об дерево. Знівечений, побитий апарат жбурнула в гущавину. Тао тіль-ки кліпав очима.

— Ось тобі, щоб знав, як стежити!

Стиснула кулачки і дихала так, що тремтіли ніздрі, — ану, мовляв, підступи.

— Чого ж мовчиш? Соромно?

Ошелешений Тао відчув, що задихається в своєму захисному балахоні. Забувши про інструкцію, суворі правила поведінки зореплавця, сіпнув блискавку і миттю вивільнився з комбінезона. Запашне, терпке повітря, це очищене фільтром, забило йому подих, п’янким трунком влилося йому в легені. Дихнув раз, удруге, і аж за-сміявся від задоволення. О, благословенна Земля! Простягнув до дівчини руки:

— Здрастуй, юна Мати!

Зачувши незрозумілу мову, дівчина подалася назад.

— Ти що, не знаєш есперанто?

Він подумав, що це вона так називає або його, або народ. Заперечливо хитнув головою:

— Ні, я — Тао з планети Філія. Ще й показав рукою в небо.

Мить — і дівчина кинулась навтіки, тільки п’яти замелькали. На Філії Тао не посмів би гнатися за юною Матір’ю, це було б нечуваним порушенням звичаїв і моральних норм, а тут… все інакше.

Тао побіг за нею, сподіваючись легко наздогнати. Але де там! Дівчина бігла сягнисто, петляючи поміж деревами й кущами із спритністю дикого звіра. Хлопець мало не стукнувся лобом об дерево, ухилився, але в плече таки стусонуло добряче, а там гілка хльоснула по лиці — проступив червоний рубець, та він біг, затуля-ючи обличчя руками, перестрибуючи через кущі. Перша зустрінута людина! А може, й остання на цій планеті… Прудка… Невже не наздожене?

— Зупинись! Послухай…

Він явно не розрахував свої сили — дух забивало, ноги обважніли… А вона все далі й далі, уже тільки розпатлана голова мелькає над заростями, о, зникла, не видно. Тао досадливо махнув рукою і зупинився, важко дихаючи. Пройшов ще кілька кроків і, зітхнувши, сів на траву. Було чого зітхати: юна Мати втекла, передавач пропав, женучись за нею, він втратив орієнтир і тепер не знає, де його "Птиця"… Ну, спецкостюм відшукає, не голка, прикро, що юна Мати… І чого вона злякалася? Такий емоційний сплеск… Незрозуміло… Дивно…

Щось застогнало. Тао нашорошив вуха: невже вона? О, знову, приглушено, ніби крізь зуби. Юнакове се-рце пойнялося тривогою і якоюсь затаєною радістю: вона! вона! Схопився — втоми як не було, — підтюпцем побіг у той бік, звідки чулося оте постогнування.

Так, це вона стогнала. Сиділа на траві, безпорадна, скорчена, тримаючись руками за ушкоджену ступню. Побачивши незнайомця, застогнала, вже не стримуючись, як мала дитина. Гримаса болю пересмикувала її об-личчя, і Тао пройнявся до неї співчуттям. Одразу помітив — оступилася, кісточка лівої ноги підпухла, шкіра на ній посиніла.

— Це все… через тебе… — докірливо обізвалася дівчина. — Хотів наздогнати… Я ж олімпійська чемпіонка!..

Тао швидко видер довгий шмат своєї сорочки і нахилився, щоб перев’язати. Дівчина помітила, як він сором’язливо-ніжно доторкається до її босої ноги, і усміх промайнув їй в очах:

— Дужче, міцніше!

Він здогадався, повторив:

— Дузсе, міснісе!

Дівчина засміялася, і він разом з нею. Поглядав не тільки, як на першу людину, зустрінуту на планеті… Вона це відчула, вийняла з кишені яблуко, надкусила і подала йому. Охоче взяв і схрумав до решти.

— Єва, — промовила, усміхаючись крізь біль. — Притулила долоню до тугих грудей, що напинали блуз-ку з цупкої зеленої тканини, повторила: — Єва.

— Тао. — Хлопець також тицьнув собі пальцем у груди. — Тао.

— Єва.

— Тао.

— Ні, ти — Адам. Адам і Єва!

Тао, не розуміючи, поблажливо, може, навіть трохи дурнувато, посміхався, і це її так тішило, що аж у долоні заплескала. Та біль у щиколотку нагадав про себе — обличчя пересмикнулося і в очах пробігла тінь.

— Пора йти, — сказав Тао і, щоб вона зрозуміла, махнув рукою в той бік, де, як він вважав, стоїть його "Птиця".

— Е ні, я туди не повернуся! — вигукнула Єва. — Може, це атавізм, але я хочу простору, хочу жити віч-на-віч з природою. Додибаємо до мого куреня, тут недалечко. — І вказала пальцем у протилежний бік.

Що мав робити новітній Адам? Допоміг їй підвестися, узяв під пахви, і вони помаленьку пішли туди, ку-ди вказувала дівоча рука. Сонце вже хилилось до заходу, тіні густішали. Єва раз у раз пристоювала, тамуючи біль, постогнуючи, зрештою хлопець наважився взяти її на руки і поніс, притискаючи до грудей, як дитину. Ваги її зовсім не помічав, щемливо-солодке відчуття розливалося йому в грудях, було чомусь так приємно, що, здавалося, йшов би та й ішов з молодою Матір’ю на руках через усі сади, які є на світі! А їй, мабуть, теж подо-балось отак переміщатись у просторі — закинула руку йому на шию, час від часу поглядала на нього зеленку-ватими очима ще й кліпала густими віями. Чарівниця!

"Це просто щастя, — думав Тао, тримаючи Єву обома руками, — людство не загинуло! А вона… Ото буде, як з’явимось із нею па Філії! От установимо контакт і шугнемо… Але куди ми йдемо? Як її умовити, щоб до "Птиці"?.. А тоді б на орбіту…"

Юнак тяжкенько зітхнув, і Єва подумала, що він утомився.

— Перепочиньмо! — замахала рукою, щоб посадив на повалене вітром дерево. А коли всілася, почала просити, щоб приніс води. Він,

звичайно, не зрозумів, що вона казала, і стояв перед нею як тороплений. "От прикидається! — майже весело подумала Єва. — Мабуть, здогадується, що хочу втекти. Ну, як собі хочеш, а я все одно не повернусь! Хоч як хитруй — назад не заманиш, остогидло мені телевізійне життя".

— А твоя спецівка? — згадала раптом. — Піди забери!

Юнак тільки кліпав очима.

— Тао звідти, Тао не знає! — і показав на небо.

— Облиш цю гру, ти мусиш знати есперанто.

Він зірвав двоє яблук, одне поклав біля її ніг, мовляв, оце твоя планета, друге — біля себе, сказав, супро-воджуючи слова жестами, що він прилетів з Філії.

Все це дійство почало зацікавлювати дівчину, вона перестала скептично усміхатися, хоча й знизувала плечима, все ще не впевнена, чи правильно розуміє. Тао взяв якусь зелену бубку і, сівши навпочіпки, почав во-дити нею навколо того яблука, що зображувало Землю, нарешті, показав, як він сам спустився з орбіти.

"Інопланетянин? — думала тим часом Єва. — Але ж нічим не відрізняється від землянина... Та й взага-лі... хіба існують де-небудь інопланетяни?"

Коли б вона цікавилась ще чим-небудь, окрім архітектури, скажімо, історією, то могла б натрапити на згадку про якогось ученого, що в давнину нібито прилітав на Землю з якоїсь планети. Але, з одного боку, згадка була досить туманна, деякі дослідники вважали, що це міф, а з другого, повторюємо, Єва займалася виключно архітектурою.

І тут сталася подія, що змусила нашу чарівницю закліпати своїми густими віями і в подиві скинути бро-вами. Тао став перед нею на коліна, розв’язав пов’язку і кілька хвилин уважно розглядав припухлість, торкав пальцями і знову придивлявся, ніби хотів у чомусь упевнитись.

— Так, так, тепер уже можна… — проговорив сам до себе і, не зводячи з кісточки очей, почав робити чудернацькі маніпуляції. Він то наближав долоні до болючого місця, то відводив, і хоч зовсім не доторкався до тіла, Єва одразу ж відчула поколювання, — наче тонюсінькі, як волосина, голочки впивалися в шкіру, викли-каючи млість і відчуття холоду. Руки Тао кружляли, неначе птахи, це тривало… Єві було так приємно, що вона зажмурила очі, немов кішка на осонні, і не змогла б сказати,, скільки це тривало. З кожною хвилиною біль стихав, танув, аж поки й зовсім зник, настала цілковита полегкість.

Тао підвів голову, запитливо подивився їй у вічі.

— Не болить? Так-от, вставай і йди!

Що він казав, їй було не зрозуміло, але здогадалася, бо хвацько підвівся і подав їй руку. Несміливо стала на ноги, все ще побоюючись, не зовсім вірячи в таке швидке зцілення. Але нічого, не болить нітрішечки. Вдяч-но усміхнулася, стріпнувши волоссям:

— І як це ти… Я вже боялася, що надовго…

— Дузсе, міснісе! — і собі засміявся Тао. Радів, що вдалося, що допоміг молодій Матері. Тепер їм зали-шалося знайти "Птицю"…

— Ходімо до мого куреня, — махнула рукою Єва в той бік, де над садом зеленою хмарою здіймалися верхівки сосен.

Пішла, осмикуючи спідничку, оглянулась і поманила пальцем:

— Адаме!

Багато знань було в голові Тао, але зигзагів жіночого характеру він ще не знав. Нехотя похилитав слідом, міркуючи, як все-таки порозумітися з нею. Мова! Негайно, не відкладаючи, вивчити мову! Але яку? Вирішив — краще земну,— успіх залежав од нього, а в своїх здатностях не мав сумніву.

Наздогнавши примхливу аборигенну, торкнув за плече:

— Навчай мови! — Вказав на неї: — Єва, — Потім на яблуко: — А це?

— Яблуко...

Йому досить було почути слово один раз, як воно закарбовувалось у пам’яті. Вимова, правда, шкутильгала, йому важко давалися шиплячі, зате як запам’ятовував!

Та ось усе навколишнє було назване, і Тао з подивом відзначив — звучання її голосу викликає в уяві зо-рове зображення, картинку. Називала предмет чи дію, Тао повторював і уявляв те, про що йшлося. Вона, зви-чайно, не могла стриматись і жестикулювала обома руками, і це обох тішило.

Уже й сонце зайшло, небо на заході догоряло, з луків потягло сивим туманцем, а вони, як діти, то підст-рибували, то бігли, то зупинялися, то лягали в траву, немов полюючи на слова. Зрештою новітній Адам уже міг зліпити речення:

— Весір. Я буду хотів ходити "Птиця".

— Що за птиця, Адаме? — перепитала Єва. — Птиця літає, а ти кажеш — ходити.

— Так! — зрадів Тао — "Птиця" літає з орбіти на Земля, апарат. Я — Тао, чому кажеш Адам?

— Бо нас тільки двоє на всі суходоли. Адам і Єва — перша пара на Землі.

— Єва любить Адам?

— О, так! Вона його любила.

— А ти?

Дівчина грайливо посварилася пальцем і тільки усміхнулася.

Доки вони отак вивчали есперанто, у пілотській кабіні "Птиці" з динаміка лунали тривожні заклики:

— Тао! Що сталося? Тао, Тао, Тао…

Наче квилила чайка над розбурханим морем.

Звичайно, Тао відчував, що пауза неприпустимо затягнулася, він уже двічі мав зв’язатися із Стерничим. Але що вдієш? Ця юна Мати…

— А де людина?

— Осьде коло тебе — я.

— Людина, ще людина, ще… Багато людина! Я літав Континенти, бачить ні.

Єва розгубилася, зиркнула на нього з острахом: "Цікавиться людством… А які, власне, їхні наміри? Хло-пець гарний…" На мить їй

здалося, що десь, колись вона вже бачила його, чула цей голос… "Говорить лагідно, а що в нього на умі? Може, вони замислили колонізувати Землю… А скромний, обличчя правдиве, чесне… Очі глибокі… Якби він… Та, здається, я йому подобаюсь…"

— От ми й прийшли!

Густі сутінки вже наповнили зарості, і на темному тлі забілів округлий кам’яний козирок — наче в землі застряв якийсь міфічний велетень і ніяк не може вибратись. Далі, внизу, тьмяніла річка, за нею чорною стіною стояв ліс. Під козирком, нижче рівня землі, виднівся вхід. Єва почала спускатися стежкою, але Тао зупинив її тривожним вигуком:

— Не ходити! Там лежати звір!

Тао лапнув рукою кишеню, але ж зброї при ньому не було — генератор високочастотних хвиль залишив-ся там, у захисному костюмі.

Єва побачила дві жарини очей, але не зупинилася. На порозі, поклавши морду на витягнуті лапи, лежав тигр. Дівчина спокійно підійшла, нахилилась і погладила його шовковисту шерсть.

— Не бійся, — обернулась до Тао, — це мій друг, він мене провідує часто.

Все ж таки чотирилапе страховисько, довжиною, мабуть, не менше двох метрів, відстрашувало прибуль-ця. Неконтрольована сила… раптом… Нізащо не наважився б підійти, коли б не Єва, що гладила звіра, неначе кота, лоскотала його поза вухами.

— Іди, йди, це велика кицька. Правда ж, ми лагідні, ми людей не чіпаємо!..

Тао пройшов біля тигра — той блимнув, але не зворухнувся — і опинився у Євиному житлі. Кімната за-валена якимись пожитками, а в бік річки і лісу зяяв пролом, четвертої стіни, вважай, не було зовсім.

— У давнину це був гарний будинок, — сказала Єва, покинувши свого хвостатого друга, — колись тут жили люди…

— А де пішли люди? — аж кинувся Тао. — Міста зникли… А наші легенди малюють рясне скупчення…

— Розповім, я тобі все розповім. Залишайся тільки на Землі…

— О, юна Мати!..

— Чого ти звеш мене матір’ю? Я — дівчина!

— Це в нас така… така… У нас мало дівчата.

— Що, матріархат?

— Не розумію.

— Матріархат… ну, це коли мати, жінка — всьому голова.— Єва поплескала себе по чолу, а в очах так і сяйнуло.

— Всьому голова, так. А на Землі?

— Ну… розповім… згодом, — ухильно відповіла Єва. — А ти мусиш слухати мене. Я тут голова!

І Тао слухався — назбирав дров, розіклав на кам’яному козирку багаття, приніс із річки води… Усе ви-конував, що б вона не загадала. Єву це тішило, їй явно подобалось "головувати". Повечерявши, посідали

в про-ломі, звісивши ноги вниз, дивилися, як із-за лісу сходить місяць,— велике, трохи надщерблене багряне коло. Не шелесне, а душу юнака сповнила урочиста беззвучна музика. Такого величного видовища па Філії не буває, і він всотував, пив його жадібними очима. "Юна Мати" теж сиділа, наче зачарована, стежила, як Місяць випли-ває на чистовид неба, потроху світліючи і зменшуючись. "Що може дорівнятись цій живій картині природи? — думала, милуючись грою м’якого світла і примарних тіней.— Пензель? Голографія? Та ніколи в світі! Твердять: мистецтво — це друга природа. Ні, голубчики, мистецтво і природа нероздільні. Як собі хочете, а мені до душі першоджерела, а не довільні копії..."

"Яка прекрасна планета! — думав Тао. — Але що сталося з людством? Чому Єва про це мовчить?.. Хоча б швидше зв’язатися із Стерничим, певне, вони там тривожаться..."

— Ну, як тобі ця небесна механіка?

Тао знизав плечима:

— Механіка?! О юна Мати! Казать "механіка" на таку... таку...

— Красу?

— Так, це жива краса!

Наша хитрунка аж усміхнулась від задоволення: цей дивакуватий юнак витримав тест! Він так само, як і вона, сприймає дивовижу світу... "Жива краса"! Гарно сказав. Тікати не буду, порозуміємось.

Решткн стародавнього будинку, де вона знайшла собі притулок,— це був тільки початок велетенського міста, що, покинуте людьми, за якусь тисячу років опинилося під землею. Там би він ніколи не знайшов її — в тих залах, переходах, коридорах, тунелях, ще й заблукав би... Єва зітхнула, уявивши, як він без світильника мацає стіни. Ні, вона не дасть

загинути своєму Адамові… Вони тут оселяться удвох… Двоє на цілий конти-нент!

— Так ти, Адаме, справді… той, за кого себе видаєш?

— Я —Тао.

— Не будь упертюхом. Ми ж домовились: ти — Адам. Потім я розповім цю красиву легенду, а зараз скажу тільки, що Адам і Єва — двоє, пара… Докумекав?

Вирвала дві стеблинки:

— Оце пара. Адам і Єва.

Хлопець засміявся:

— Двоє, пара! Двоє, пара!

— А тепер кажи свою казку.

Те, що розповів, затинаючись, з трудом добираючи слова, Тао, справді скидалося на казку. Нібито багато тисяч років тому могутня земна держава Атлантида послала в космос велику експедицію, і, доки та експедиція заглиблювалася у міжзоряний простір, на самій Землі сталися катастрофічні події, мабуть, ядерна війна дощен-ту спустошила планету, знищила цивілізацію. Загинула й сама Атлантида. Можливо, ця звістка, а може, непо-ладки корабля змусили жменьку людей назавжди осісти на планеті, яку вони назвали Філією. Та мрія про свою праматір-Землю ніколи не полишала їх і їхніх нащадків. Один геніальний винахідник, його далекий пращур Туо, сконструював апарат, на якому дістався на Землю, але його переслідували, наледве вирвався. Правда, за тяжкі поневіряння доля наприкінці ощасливила його: на Філію Туо повернувся з коханою молодою Матір’ю…

— А тепер ось і я маю премію! — закінчив свою розповідь Тао і заглянув Єві в обличчя. — Так, юна Ма-ти?

Єва загадково посміхнулася:

— А може, навпаки…

Він спочатку не зрозумів, та коли Єва пояснила, заплескав у долоні:

— Так, добре, я — премія! Полетимо на Філію…

Вона схилила голову, зиркнула спідлоба:

— А може, навпаки…

— Знову навпаки?!

— Віднині все буде навпаки.

Ледь помітна торжествуюча посмішка торкнула їй губи, і коли б Тао знав земне малярство, то одразу впі-знав би усмішку Джоконди,— оту саму, що назавжди захопила мистецтвознавців. Це саме сталося і з нашим прибульцем: та цнотлива, майже невловна усмішка в одну мить наблизила хлопця до цієї примхливої дівчини, розкривши перед ним її єство. Ці двоє ще не сказали про своє почуття жодного слова, а воно вже пройняло їх, з’єднало, наповнило їм душі терпкою радістю буття. Тао відчув себе на вершині щастя. Розбурхана уява вже малювала картини завтрашньою дня. Ось вони вдвох причалюють до космічного корабля. Розчулена Мати об-німає їх, благословляє і тут же наказує Стерничому спрямувати корабель до Філії. Ну, а там… Свято, суцільне торжество! "На ловця і звір біжить… — думала Єва. — Він цілком підходить на роль Адама — гарний, лагід-ний. І як це добре, що в них там… слухаються жінок!"

Місяць підбився досить високо, помітно зменшився, багрянцю на ньому вже не було, надщерблений диск сяяв сріблом, а вони все сиділи, перемовляючись зовсім не про те, про що думали, що звичайно буває поміж закоханими. Потім Єва тихо заспівала якусь давню пісеньку. Слова були майже незрозумілі для Тао, але голос, мотив проймали душу.

Від мого коха-а-ння

Не пі-і-деш ніку-у-ди.

Як посію співа-а-ночку,

Може, пісня бу-у-де…

"Та що це зі мною? — стрепенувся хлопець. — На кораблі, певне, тривога, а я тут… Навіювання, як при вивченні мови? Це виключено. Раз я про це подумав… Та й взагалі, сприйняття реальності не порушене, мої дії логічні, за винятком лише оцієї… пасивності".

Наважився торкнутись Євиного плеча:

— Мій обов’язок — повідомляти па орбіту. Передавач юна Мати…

Дівчина підвела голову, наче прокинулась зі сну:

— Пошкодила, розбила, розтрощила, так?

— Так.

— Я ж не знала, з ким ти підтримуєш зв’язок.

— Тепер ходімо до "Птиці". На орбіті… вони…

— Турбуються, тривожаться, хвилюються.

— Так.

— Ти казав, Адаме, що на кораблі — Мати. Це твоя рідна?

— Ні, ми всі називаємо — Мати. Вона… дає накази.

— Командує кораблем? Як скаже, так і робите?

— Так.

— Завжди?

— Так. Слово Матері… сказать…

— Розумію.

Єва замислилась, спохмурніла. Як реагуватиме їхня Старша Мати, дізнавшись про неї? І як поведеться Адам?

Дівчину турбувала непевність ситуації; увесь час, поки вони йшли нічним садом, через гайки і росяні лу-ки, розшукуючи "Птицю", тільки й мізкувала про це. "Старша Мати… Старша Мати… Цікаво, яка вона собою? Що видатний розум — це безсумнівно, інакше їй не доручили б очолити космічну експедицію, а от… Певне, стара діва…" На цю думку Єва усміхнулась кривою усмішкою. Ну що, справді, їй до тієї старої? Відправляться до своєї Філії — ну й що ж? Враз Єві защеміло серце. Ні-ні, Адама вона не віддасть!

Якось одразу висвітлилось у душі: це ж той, на кого вона чекала усі свої шістнадцять літ, і ось їхні жит-тєві лінії зійшлися… Яка була самотність досі! А тепер… Втратити його — пропаще життя. Але чого це

вона так хвилюється? Ось зараз усе й вирішиться, як тільки вони дійдуть до тієї "Птиці", і буде саме так, як їй запра-глося...

Стерничий переживав тяжкі години. Одно те, що його формула кривизни простору нагадувала діряву сі-тку, в якій не можна було утримати реальний простір, і з гіркотою доводилось визнавати, що всі ці хитроспле-тіння означають абстракцію, тінь. А друге — Тао. Чому не подає про себе жодної звістки? Що з ним сталося? Сигнали маяка, встановленого на "Птиці", реєструються, а від нього ще не одержано ніякої інформації. Старша Мати хвилюється, перепитує все частіше, ніби він не сповістив би тієї ж миті, коли б зв’язок відновився. О, знову на екрані її стурбоване обличчя:

— Нема?

— Нема.

Екран тьмяніє, і Стерничий стурбовано пригладжує п’ятірнею свою ріденьку чуприну. Перебирає в пам’яті формулу, думає про молодого дослідника цієї дивовижної планети, про Старшу Матір, контролює су-зір’я приладів і відганяє за обрій пам’яті спогад про далеку домівку, який настирливо повертається назад, як хвиля на воді. Але зараз не час для спогадів, на борту наелектризована тривогою атмосфера. Може, Штучний Розум щось підкаже про Тао?

Стерничий швидко складає завдання електронному помічникові, закодовує і вводить кінчик стрічки з ме-талевим рубчиком у щілину приймального пристрою. Апарат завуркотів, ніби зрадівши поживі, незабаром уся стрічка зникла в його утробі, а за хвилину на екрані світилася відповідь: "Існує три можливості: вийшов з ладу передавач, вийшов з ладу космонавт, вийшли з ладу передавач і космонавт. Кожна з цих можливостей має од-накові шанси реалізуватися".

Невдоволено гмикнувши, Стерничий вимкнув ШаеРа, а тоді пробурчав на нього:

— Телепень…

Коли б ШаеР почув ці компліменти, він, звичайно, визначив би ступінь нервовості Стерничого в цій си-туації. Але він був вимкнений і не міг навіть кліпнути своїми скляними очицями. Нервове збудження в Стерни-чого досягло, мабуть, найвищого рівня, бо коли спалахнув екран зв’язку, він навіть перестав обмірковувати своє рівняння. Це ж "Птиця" нарешті обізвалася!..

Миттю викликав командирську каюту, повідомив Матері:

— "Птиця" виходить на зв’язок!

— Увімкніть канал загальної комунікації, — стримано сказала Мати, але вухо Стерничого вловило раді-сні нотки. — Нехай увесь екіпаж…

Довгенько блукали Тао і Єва у пошуках "Птиці". Ніч пливла прозора, було тихо, ні шелесне. Лише інко-ли чулося далеке завивання вовків і поруч, над головою, попискування сонних пташенят. Єва ступала сторожко, обережно торкалася ногами землі. Ніч так перемалювала усе навколо, що годі було впізнати знайомий краєвид. Стежки поховалися, дерева надягли темні шати, всіяні блискітками, наче з неба на землю текла зоряна ріка. Все дихало спокоєм, а дівчину чомусь не полишала тривога, щось їй млоїло в грудях, стискувало серце.

Наткнулися на комбінезон, — жеврів на траві, наче шкура якогось звіра, Тао накинув його на руку і пі-шов зигзагами, шукаючи своє радіо, розбите Євою.

— Не пригадуєш де? — повів рукою навколо.

— Десь тут, — озирнулась Єва. Сказала ніяково: — Я ж не знала…

Передавача не знайшли, хоч і попокрутилися поміж дерев, — його надійно приховали трави. Шкода було часу, і вони заспішили далі, пильно вдивляючись в нічне марево — чи не забовваніє силует крилатої "Птиці"? Єва дивувалася:

— І як ти, Адаме, втратив орієнтацію?

Хлопець обернувся до неї, легенько діткнувся її плеча:

— Побачив тебе…

Пройшовши добру сотню метрів попід тополями, вершини яких, черкнувши неба, плавились і отікали сріблом, поминувши сонний яблуневий сад, молодята побачили розлогу долину, охоплену тьмяніючою стріч-кою ріки. Понад травою здіймався біластий туман — де густіший, а де зовсім прозорий, — достеменно прото-планетна матерія, в якій уже намітилися згустки.

— Тут, — кивнув головою Тао, — річка, простір, дерев нема. "Птиці" не бачу…

Єва обвела поглядом долину, ліворуч в тумані щось бовваніло.

— Чи не там? — вказала рукою.

Тао придивився, заперечливо похитав головою:

— Пагорб. "Птиця" при землі, короткі крила.

— Зажди, зажди, наче зворухнулось… Ходімо, побачимо.

Тепер уже вона пішла попереду, попливла в тумані. Юнак не відривав очей від її силуету, хвиля ніжного почуття затоплювала йому душу, поривало схопити юну Матір на руки і так іти і йти, аби тільки відчувати теп-ло її подиху на грудях. Та хіба він посмів би?

— Вона? — Видиво обернулося до хлопця і вказало рукою на пагорб, що темнів попереду і чомусь похитувався.

Тао знизив плечима:

— Не схоже.

— Та придивися краще. — У Євиному голосі забриніли веселі нотки. — Я ж бачу он крила…

— Моя "Птиця" має інші контури.

— Біля неї мамонти — два чи три — не розберу.

— Мамонти? Що це?

— Ось підійдем — побачиш. їх таки троє, сімейка! Може, захотіли в космічну подорож?

Тао відчув острах, і не так за себе, як за свій літальний апарат. Велетенські тварини тісно обступили "Птицю", виглядав тільки овальний прозорий ніс та червона дюза в хвості. Якби не Єва, він би й не побачив.

— Що це за істоти?

— О, це дивовижні звірята, — сказала Єва, без страху наближаючись до мамонтів, — розумієш, вони ви-мерли ще в кам’яному віці.

— Мертві? — не без іронії вигукнув Тао. — Я бачу, ти бачиш, ми бачимо — ворухнулось вухо! Та вони її поламають!!

Нервовими рухами намацав у кишені захисного костюма, якого тримав на руці, видовжену призму гене-ратора високочастотних хвиль.

— Зараз я… вони…

— Не смій! — скрикнула Єва, побачивши в його руці зброю. — Не для того їх повернули з небуття, щоб знищувати.

Єва попрямувала до ближчого кущика, виламала тоненьку лозину.

— Ось я їх прожену, не бійся!

Це було кумедне видовище — така маленька тендітна істота з лозинкою в руці і товстелезні чотиримет-рової висоти гіганти, які згромадилися навколо "Птиці". Вони, певне, спали,— довжелезні хоботи повисли до землі, вуха з нахилених голів звисали до кінчиків закручених угору пишних бивнів.

— Ану геть звідсіля! — Єва цьвохнула лозиною найбільшого мамонта по нозі, що скидалася на стовбур дерева. Це був, очевидно, вожак, і коли б він рушив, за ним пішла б і його сімейка. Проте батечко навіть не во-рухнувся. Євиного поцьвохкування, мабуть, зовсім не відчував. — Та забирайтеся! — І знову хвись, хвись.

Олімпійський спокій цих істот, мабуть, переважував Євине терпіння. Вона бігала навколо них, шмагала своїм прутиком, галасувала, навіть згадала кам’яний вік, про який вони, мовляв, не знають, а тоді мамонти боя-лися людини, гинули в ловчих ямах під градом каміння і списів. Єва втомилася, а вони й не зворухнулися.

— Я один імпульс… — Тао знову підняв свого генератора.

— Ні, і не думай! Адам і Єва мирно жили з усією звіриною.

— Тоді я хочу в кабіну, кнопка — двигун…

— Запустиш двигуна? Це ідея. Зараз я відсуну хобота…

Хобот, згаданий Євою, належав самиці, і вона поклала його якраз на кружало люка. Тао підсадив дівчину на крило, вона спритно вилізла на фюзеляж і, похитуючись, пішла до люка.

— Може б, ви були ласкаві прибрати звідси свого елегантного носа? — Єва нахилилась і, взявшись обо-ма руками за хобот, спробувала зіпхнути його набік.

Тао, звичайно, не спускав ока з меткої юної Матері, але й не змигнувся, як вона опинилась далеко в траві. Кинувся до неї, допоміг підвестися.

— Тут м’яко, я не забилася, — казала Єва, обтрушуючись. — Видно, мамонтисі не подобається, коли її беруть за носа. Аякже, велике цабе!

Сімейка стояла на місці, наче нічого й не трапилось, але мамонтиха тепер звісила свого хобота, і до люка можна було доступитися. Знову Тао допоміг Єві стати на крило, скочив сам і, взявши її за руку, пішов попере-ду. З обох боків вивищувались темні туші, і юнакові здавалось, що він потрапив у якісь суточки. Ось і люк. Дзенькнув замок, і металевий овал відсунувся, всередині спалахнуло світло. Тао підтримував Єву попідруки, поки вона спускалась униз, а за нею скочив і сам. Як тільки вони вмостилися в крісла, що стояли перед панеллю з приладами, люк із дзенькотом закрився, відділивши їх від місячної ночі. Тут сяяв осколок золотого сонячного дня. Але тишу краяло тривожне попискування радіосигналу.

— Кличуть, — сказав Тао, швидко маніпулюючи кнопками каналу зв’язку. — Я — "Птиця", я — "Пти-ця"! — заговорив гарячково, поспішливо, — екран ще тільки набрякав світлом.

Єву раптом охопило якесь дивне почуття. Тао, чи пак Адам, став їй такий близький — одна душа в двох тілах, за словами мудреця, — що вона не сприймала його як прибульця. Свій, рідний, та й годі. А ось ті, що з’являться на екрані, це — інопланетяни. Як вони поставляться до неї? Та що, власне, їй до цього? Це їхня…

І в цей мент відчула на собі пильний, вивчаючий погляд. З екрана дивилась жінка з суворими рисами гарного, трохи видовженого обличчя, дивилася, зсунувши брови над переніссям, стиснувши вуста. У виразі її обличчя не було ні ворожості, ні лагідності, лише зацікавлення. А чоловік з поріділим волоссям чомусь крутив головою, поглядаючи то на Старшу Матір, то на них з Тао.

— Вітаємо тебе, Тао, і… — тут Старша Мати зробила майже непомітну паузу, — твою супутницю. До-повідай.

Тао переповів привітання Єві, дівчина стримано кивнула, але ніякої радості на її обличчі він не помітив. І справді, під поглядом Старшої Матері Єві стало чомусь тоскно, а тут ще й плече почало нити, — таки добряче бебехнула дурна мамонтиха. Потрібні були чималі внутрішні зусилля, щоб погамувати, перебороти негативні емоції. "Тримайся! — наказала собі Єва. — Щоб у них не склалось враження, що ти якась…" Далі думка роз-пливалася, але головне було цілком ясно — вона розмовлятиме з космічними гостями привітно, але з гідністю, як і личить представниці людства.

Що говорив їй Адам — тільки здогадувалась, поглядаючи на його осяйне обличчя. "Любить, — зігрівала думка, — авжеж любить!"

Старша Мати запропонувала прибути на орбіту, і Стерничий кивнув головою, але Єва несподівано відхилила цю пропозицію, резонно зауваживши, що Тао фактично нічого не бачив, то чи не краще буде, коли вона спочатку покаже йому планету, ознайомить із ситуацією на Землі… Стерничий закивав головою на знак згоди, але, побачивши, що Старша Мати не розімкнула вуст, закляк, мабуть, зосередившись на своїй формулі. Хоча мовчанка була зовсім короткою, Єва зрозуміла: керівниця експедиції не любить заперечень.

— Слушно, — сухо обізвалася Старша Мати. — Ознайомлення з планетою — це наша місія. Тільки Тао мусить частіше виходити на зв’язок. Щасливо.

Єва аж усміхнулася — так зраділа, коли Старша Мати, а з нею і Стерничий втонули в овалі екрана. Пере-зирнулися з Тао, його обличчя теж осяяла усмішка. Спасибі долі, вони вдвох, самі! Навіть, мамонти їх не ба-чать. В пориві ніжності притулила Долоні до Адамових щік, прихилила його до себе і, ледь Доторкаючись, провела устами по його устах. Юнак, зацлющивши очі, поцілував її в щоку, поклав руку на плече.

— Ой, мені болить! — скрикнула Єва. — Мабуть, те сальто…

Обличчя Тао спохмурніло, заклопотано сказав:

— Зараз полікуємо.

Повернувшись до неї грудьми, він почав ворожити над її плечем, долоні кружляли, наче птахи, і, відчу-ваючи полегкість, Єва думала: "Це проста щастя, що ми не розминулися!"

— Ти казала — ознайомиш… — заговорив Тао, коли скінчив сеанс лікування.

— Так, мій Адаме, я покажу тобі… Ти ще ж не бачив Антарктиди?

— Тільки з орбіти. Сніг і сніг.

— Так от, вирулюй обережно, не зачепи мамонтів, і стартуй на крижаний континент!

Тао здивовано скинув бровами, коли; Єва запропонувала летіти до Південного полюса. Що там цікавого в снігах? Проте нічого не сказав, тільки зиркав на неї закоханими очима. Який гострий розум у цієї земної дів-чини, скільки енергії! Як це добре, що вона здогадалась показати йому цей ще не досліджений континент!

Раптом по кабіні ударили сонячні промені — "Птиця" з ночі потрапила в ясний день. Швидко зелені по-ля, густі ліси, пагорби і долини втонули у голубому мареві, натомість океан розгорнув сувій синього серпанку, оздобленого блискітками. Та з наближенням до полярних широт день пригасав, а далі й зовсім померк у сніго-вій заметілі. Сіра пелена запнула обрій, довелося піти на зниження. Єва припала до "ока" і деякий час невідрив-но дивилася вниз.

— О, бачу! Бачу! — скрикнула, змахнувши рукою. — Там — ангари.

Тао відразу помітив золотисті цяточки і скерував "Птицю" до них. Виходить, тут, у снігах... Неймовірно!

— Що це, місто? — спитав, стежачи за світловими сигналами внизу, що з цяток розрослися в безконечну гірлянду.

— Зараз усе побачиш, бери тільки лівіше... Так... Зелене світло — значить вільно.

Шурхнули у сніговицю, і навстріч їм попливла гігантська рурка, на верхній дузі якої світився зелений рефлектор. Як тільки "Птиця" пройшла теплу повітряну запону, рефлектор засвітився червоним, попереджаю-чи, що бокс зайнято.

— Оце так… — дивувався Тао, ідучи з Євою просторим світлим тунелем. — А ми вже тривожились за долю земного людства… Що це за тунелі?

— Ми вступаємо до грандіозного міста — Кріотауна.

— Кріотауна? — чомусь перепитав філієць.

— Так, це — Кріотаун, крижане місто, архітектурний феномен. Тут живе біля дев’яти мільярдів чоловік.

— А жінки? — здивувався Тао.

— І жінки тут, звичайно, — усміхнулась Єва. — Це так говорять про все населення. Усіх — майже дев’ять мільярдів…

Цифра, мабуть, не справила на зореплавця особливого враження, він ще не дуже знався на земних чис-лах, але те, що бачив, дивувало його і захоплювало. З першого ж кроку в очі впадала технічна могутність і сила. Стіни тунелю поблискували, наче обсипані сніжинками, але який може бути сніг, коли тут дуже тепло, так само, як і там, на зеленому континенті. Спитав Єву, що то за матеріал, і вона розтлумачила: облицювальне металічне скло.

Тунель привів їх до широкого проспекту, і Тао зупинився, немов заворожений. Уздовж проспекту кіль-кома рядами вишикувались густолисті дерева, а над ними синіло небо! Духмяний літній вітерець обвівав об-личчя, звучала притишена музика. На тротуарах багато людей у яскравому легкому одязі. Одні поспішають, певне, у справах, інші — прогулюються. Не встиг юнак розпитати Єву про дерева і небо, як біля них із шурхо-том зупинився довгий напівпорожній вагон. Власне, цей транспорт скорше нагадував човна, бо ні стін, ані даху не мав, лише невисокі борти і прозорий козирок попереду. Вони сіли в зручні м’які крісла, і човен рушив. Шви-дкість наростала, юнакові з Філії здалося, що

вони відриваються від поверхні проспекту, і тільки тепер він помітив, що водія немає, оглянувся — може, позаду? — але й там не було. І ніякої кабіни чи пристрою для керу-вання не помітив.

— Як він рухається? — спитав, прихилившись до Єви.

— Транспортна система Кріотауна — просто чудо, — сказала Єва. — Я точно й не знаю. Магнітні силові пасма…

Тим часом човен справді піднявся вгору, вони вже пливли вище дерев, прямуючи в безбережний голубий простір. Нараз у цьому небі вигулькнув інший проспект з численними фонтанами посередині, а вгорі з’явилося інше небо — по ньому пливли хмари.

— Поспішаймо, щоб нас дощ не застав. — Ступивши на тротуар, Єва поглянула вгору.

— І тут буває дощ? — здивувався Тао. — Навіщо?

— Кругообіг води. Це одна система: фонтани — небо. Але найважливіша функція, мабуть, психологічна.

— Тобто?

— Створюється ілюзія нормальних, природних умов життя.

Побіля фонтанів, попід їхніми шумливими струменями, що витворювали все нові й нові фігури, снували закохані пари. Взявшись за руки, вони мовчки дивилися на водяне гілля, що виблискувало у сонячному світлі.

— Агов, Єво! — почулося здалеку, і до них, махаючи рукою, протовпився високий рудоволосий хлопець. Побачивши, що Єва не сама, знітився, притлумив свою радість. — Повернулася?

— І не подумаю! — дівчина стріпнула волоссям.

— Але ж ти тут?

— Це ось інопланетянин хоче побачити… Рудоволосий зиркнув на Тао, ніяково осклабився:

— Ти, як завжди, з химерами…

Змахнувши на прощання рукою, він зник у багатобарвному людському потоці. Потім Єву кілька разів зупиняли знайомі жінки й дівчата і кожного разу вона відкараскувалась, мовляв, не має часу, треба поспішати. Повідомлення, що з нею прибулець, ніхто не сприймав серйозно, вважали, що це жарт.

— А куди ми поспішаємо? — спитав Тао, коли вони минули велику скульптурну групу, що наче пливла на тремтливих водяних пелюстках.

— Оглянути Кріотаун ти зможеш згодом… — заглянувши йому в вічі, сказала Єва. — На це потрібно не один день і не один місяць. А в нашій секції — великий Музей історії мегаполіса. Матимеш уявлення… А тоді вже…

— Так, Музей — сховище інформації. Шкода тільки, що звідси не можна зв’язатися з орбітою.

Різноманітні фасади, що тяглися ліворуч, оздоблені геометричними фігурами і навіть колонами давньо-грецьких ордерів, змінилися білою стіною, яку в двох місцях прорізували щілини, схожі на вузькі довгасті лис-тки, поставлені сторч. Як тільки зашумів дощ і перші крупні

краплини вдарили їх по плечах, Єва вскочила до ближчої щілини, Тао за нею.

— От ми й прийшли! — Помітивши здивування свого супутника, додала: — Це вхід до музею.

Юнак обвів поглядом вестибюль. Гострокутна щілина звужувалась, тиснула, далі переходила в округлий тунель, покритий світло-сірою фарбою. Помітивши літери, карбовані із тьмяного золота, запитав, що вони означають.

— Музей Архітектури, — пояснила Єва. — Та й сама архітектура музею оригінальна. У величезній масі криги, виділеній для цієї мети, вирубано приміщення, що тягнуться, наче звивини людського мозку. Це веле-тенська модель обох півкуль…

Єва бачила, яким жадібним оком дивиться її Адам на експонати, що ілюстрували розвиток будівничого генія людини, і пояснювала написи, цифри. Але й квапила:

— Шлях від житла первісної людини до цього мегаполіса дуже довгий. Хоча тисячі років тут можна вмі-стити в десяток хвилин, все одно… Довжина музейних приміщень — кілька кілометрів, а ми як поснідали… Хоча можна й тут підживитися.

Проте філієць не хотів ні їсти, ні пити, доки не побував у всіх закутках цього дивовижного сховища Істо-рії. А потім вони ще переглянули кілька стереофільмів (Єва пошкодувала, що не почали з цього). Перед очима зореплавця пройшов кількатисячолітній шлях розвитку земної архітектури. Печери, примітивні землянки (в деяких місцевостях — із мамонтових бивнів), городища… Минали століття, людина займала все більшу і біль-шу площу під житло. Камінь, залізобетон, асфальт лягали там, де шуміли сади, шелестіли пшениці. Поступово лінійна архітектура ставала вертикальною, просторовою,

з’являлися нові рівні над поверхнею землі. Хоч як старалися архітектори уникати стереотипів, урізноманітнювати забудову, індустріальні методи, зумовлені де-мографічною повінню, диктували стиль. Міста поступово, але неухильно втрачали своє обличчя, житлові ком-плекси — чи то в Америці, чи, скажімо, в Африці були схожі між собою, як близнята. їх відрізняли тільки на-зви. Штамп, як і всяке масове виробництво, подолав творчу думку, архітектурне мистецтво. Ніхто вже й не зга-дував, що архітектура — то застигла музика... На сотні, а згодом на тисячі кілометрів розкинулись кам’яні пус-телі з бетонних коробок. Неоковирні житлові структури тяглися в різні боки, як метастази. І не диво: за двадця-ть тисяч років кількість людей на Землі досягла 4 мільярдів, а далі населення планети за одне десятиліття зрос-ло на мільярд, потім за п’ять років додався ще мільярд... Стабілізувався цей процес на рівні 9 мільярдів чоло-вік.

— Дивно, але чомусь не прищепилися свайні і плавучі міста, — сказала Єва, — міста у вигляді мостів через протоки, як-то Ла-Манш, підвісні будинки. Натомість почали освоювати крижаний континент. Мовляв, треба вивільнити продуктивні землі...

— Може бути, цьому сприяв розвиток науки і техніки, — зауважив Тао. Вони вийшли через другу щіли-ну і знову опинилися на проспекті фонтанів.— Тут, я бачу, все таке вигадливе...

— Та, звичайно, без високого рівня технології змонтувати в крижаній товщі гігантську машину для жит-тя було б неможливо... — Єва поглянула на хлопця, осміхнулась. — В архівах Кріотауна я вивудила дещо ціка-ве. Піонером і ентузіастом забудови Антарктиди був архітектор, що користувався мінусовою діоптрією.

— Що це означає?

— А те, що він був короткозорим, ну, бачив недалеко, розумієш? Для нього простір — біласта пляма. Хі-ба така людина могла душею вбирати,

всотувати синю далечінь, хорали лісу і неба? І оцей чоловічок дав ім-пульс…

Тао слухав уважно, не перебиваючи, а Єва з пристрастю доводила, що могли бути інші вирішення, що користуватися внутрішнім теплом Землі можна й на зелених материках, що, хоча компактність заселення еко-номічно вигідніша, людство добре забезпечене натуральними продуктами, — цей проект має більше мінусів, аніж плюсів, і. найбільша вада — відрив від Природи, ізоляція в крижаній шкаралупі. А відриватись від Приро-ди, відгороджуватись від неї пластиками, жити оранжерейно — це значить спотворювати нормальний процес еволюції… Вона ратує за повернення до Природи — під справжні дощі, справжнє Сонце і вітер! Це просто нон-сенс: електронні пристрої і механізми, що займаються сільським господарством, рибальством, перебувають у кращих природних умовах, аніж люди!

— Тут погані умови? — спитав Тао.

— Ні, умови тут оптимальні. Це велетенський дім для всіх разом і кожного зокрема. Але зрозумій, це ж соти, красивенькі теплиці! Ілюзія неба, краєвиду…

— Бачу — ростуть дерева, — змахнув рукою Тао.

— Якби ж то росли… — зітхнула Єва. — Вони завжди однакові — і восени, і весною. Пластикове листя не росте, не жовтіє і не опадає. І навіть світлові ефекти не можуть оживити цих макетів.

— Пташки! — скрикнув Тао.— Чую — співають!

— То запис… — Єва прихилилась до свого Адама, мрійливо, упівголоса мовила: — Ми з тобою жити-мемо на лоні Природи! Там, де справжні тополі, справжні пташині співи, так? — І, не ждучи відповіді, продов-жувала: — Це буде початок нової ери — Повернення!

Вона мало не затанцювала з радості. Повернення! І її, земної, і його, філійця. Дуже влучне слово — По-вернення. А головне — початок нової ери.

Тао стримано усміхався і ствердно кивав головою. її радість передалася йому, вона це відчувала і сипала словами, наче засівала благодатну ниву.

— Хіба ж не на моєму боці правда? А ніхто з друзів не пішов за мною… Це просто щастя, що я зустріла тебе!

Знайомство з Кріотауном продовжувалось доти, доки вони не потомилися. Смачно попоївши в чудово ілюмінованій їдальні, де страви подає безшумний конвейєр, що рухається уздовж столів, наші молодята відві-дали затишний гіпнотеатр, в якому протягом п’яти хвилин сприйняли довжелезну історично-художню програ-му. На Тао цей театр справив ще більше враження, ніж Музей Архітектури. Як тільки він — за допомогою Єви, звичайно, — надів навушники і натиснув кнопку обраної програми, гучна музика раптово наповнила вуха, по-тім він став свідком історичних подій сивої давнини… І все було таке реальне, таке захоплююче, що він відчув себе землянином. Особливо зворушили його емоції молодого Тіберія, що мусив, за велінням імператора Авгус-та, покинути кохану дружину Віпсанію і взяти шлюб з його донькою Юлією. У цього мужнього чоловіка за-блищали сльози на очах, сльози розпачу. А випадкова зустріч Тіберія з Віпсанією на вулиці в Римі! Останнє побачення двох люблячих душ…

— Які живі сцени стародавнього Риму! — вигукнув Тао, коли вони вийшли на осяйний проспект. — Зав-жди пам’ятаю, — торкнувся долонею свого чола.

— А я не вмикала. Дала волю своїй фантазії…

— Що ж ти була уявляти?

Єва усміхнулась:

— Не "була уявляти", а просто — уявляла. Я уявляла, Адаме, майбутні осяйні міста на морських, річко-вих і озерних берегах, у горах, на піщаних островах... Простір, куди не глянь, над головою справжнє небо. І повітря — без рецепта...

В її грудному голосі було стільки мрійливості, захоплення, що й Тао почав мріяти разом з нею. Скільки архітектурних ідей виникло, поки вони ішли переходами, стояли на рухомих тротуарах, сиділи біля ставка. Особливо фантазувала Єва. Тут були і велетенські міста-піраміди, які можна споруджувати на мілководних ак-ваторіях, міста-гори в гірських місцевостях, висячі міста над річками, міста-веретена кілометрової висоти... Ну, звичайно, бажаючі можуть лишатися і в Кріотауні, можна ще спорудити Кріополіс у гренландській кризі...

— А вже був Центрум, — сказав Тао. — Сахара. Там жив великий народ — атланти, наші предки. Місто-конус, тераси обкручували...

— Оповивали, — поправила Єва.

— Так, оповивали, а на терасах — сади. Кожен мав сад!

— І такий проект наша цивілізація здужає втілити. Але треба поспішати, бо буде запізно.

— Чому?

— Я боюся, що рід людський перетвориться на рід оранжерейний...

Тао хитнув головою:

— Така людина, як ти, юна Мати, може бути творець завжди.

— І будемо! Ми з тобою будемо!

Все в ній сяяло щастям — і очі, і щоки, і примхливі губи,— юнакові кортіло приголубити її, але навколо снували люди, і він тільки усміхався.

Нарешті Єва похопилася і, насупивши брови, спитала:

— Може, досить цього мурашника? Нас чекає "Птиця"!

— Може бути, треба повідомляти нашого Стерничого.

— Якщо ти хочеш, підемо до Адміністративного Центру.

…Посередині великої напівкруглої зали, стіни якої займав комп’ютер, за пультом сидів сухорлявий, під-тягнутий Відповідальний Черговий. Він майже не відривав очей від осцилографів, що пульсували зеленим світлом. Коли ж на світній кривій з’являлася червона тремтяча нитка — сигнал перебою,— він одразу натискував кнопки, клавіші, і на екрані линули самі зелені хвильки. Для відвідувачів у Відповідального Чергового було зовсім мало часу. Минуло кілька хвилин, поки він обернувся.

— Слухаю.

Ковзнув байдужим поглядом по Єві і Тао.

— Це ось інопланетянин… — почала Єва, та Відповідальний Черговий перебив її:

— Ви до мене у справі?

— Так. Інопланетний корабель…

— Я дуже зайнятий. Зайдіть до мого помічника. Сусіднє приміщення.

Єва і Тао лише перезирнулися. Певне, повідомлення про інопланетян він сприйняв, як недоречний жарт.

Просторий кабінет Відповідального Помічника Відповідального Чергового був увесь завішаний картами Кріотауна. Сам господар — товстун з лисою головою — сидів за голим письмовим столом з указкою в пухлій руці. Маленькі, заплилі жиром очиці так і вистрілили на відвідувачів.

— Ми прийшли…

— Я це бачу.

— Ми прийшли, щоб повідомити важливу новину…

— Повідомляйте.

Він переклав указку з однієї руки в другу, тримаючи її сторч.

— Це ось інопланетянин. — Єва кивнула на юного філійця.

— Так, так… — Відповідальний Помічник Відповідального Чергового плямкнув товстими губами. — Це дуж-же цікаво. Яка там новина, це — сенсація! Ви знайомитесь з Кріотауном? Так?

— Трохи побачили, — обізвався Тао. Ріденькі брови Відповідального підскочили.

— Чудово! Тепер вам треба навідатися ось до цього закладу. — Він підхопився і тицьнув указкою позад себе.

— А що там такого цікавого? — спитала Єва, дивлячись на карту.

— О, там можна відпочити після космічної подорожі! — Очі йому втонули, губи розтяглися в посмішку.

Єва швидко підійшла до карти і прочитала напис під указкою: "Френоклініка". Мовчки обернулась і, то-ркнувши Тао за лікоть, покрокувала до виходу.

— Що він показував на схемі? — спитав Тао, ступнувши на рухому стрічку тротуару вслід за Євою.

— Френоклініку. Він вважає нас за ненормальних!.. — Єва стріпнула волоссям. — А ми, знаєш що? По-чнемо знизу!

— Не розумію.

— Ну, звернемось до керівництва секції.

У секції, до якої вона була приписана, Єву знали як ексцентричну зухвалу дівчину, від якої так і споді-вайся різних витівок. Отож, коли вона почала говорити про експедицію філійців, керівниця секції — висока повногруда жінка з похмурим поглядом чорних очей — холодно процідила:

— У нас тут не клуб фантастів, ми люди практичні.

Керівниця страшенно боялася, щоб гостра на язик Єва потім не виставила її на посміховисько.

— Так ось же член експедиції! — Єва кивнула на Тао.

— Так, це правда, — обізвався хлопець. — Юна Мати...

— Ти вже стала матір’ю, Єво?! Тоді треба стати на облік…

— Та це він так, за звичаєм… — На Євиних щоках спалахнув рум’янець. — Розумієте, на їхній планеті…

— Розумію пречудово. Вам треба звернутися до Відповідального Помічника Відповідального Чергового.

Керівниця стиснула витягнуті в шнурок губи і одвернулася до комп’ютера.

Єва і Тао стояли розгублені, але тільки мить. Ніби щось пригадавши, дівчина потягла свого Адама до ви-ходу.

— Радіо! — вигукнула вже на тротуарі. — Треба через головну антену! Щоб ваша Старша Мати…

…Зустріч — урочиста, велелюдна — відбулася на одному з найкращих майданів Кріотауна — форумі, на якому відзначалися історичні свята. Хоча філійці також люди, родичі землян, але водночас — інопланетяни! Велетенський цирк під шатром голубого неба, по якому пливло літне сонце, був заповнений ущерть. Радісні лиця, легкий барвистий одяг, музика, — важко було повірити, що все це в товщі криги, що нагорі бушують сні-говії і лютує мороз. Старша Мати у довгій парадній одежі, урочисто ступаючи до середини цирку, з подивом поглядала навколо і стримано, з гідністю посміхалася. На відстані кроку за нею йшов Тао, а далі гурток найві-доміших громадян Кріотауна, серед них, звичайно, і Відповідальний Помічник. Як тільки вони зійшли на по-міст, застелений зеленим синтетичним килимом, — гамір і музика вщухли, сонце зупинилося точно в зеніті, де йому й належало бути.

— Ми переживаємо історичний момент…

Єва це вже пережила — першу зустріч і не дуже й прислухалася до вітальних слів. Старша Мати,— ось про кого вона думала. Спершу, коли Тао підвів до неї, здалося, що це — саме сонячне тепло, та коли очі їхні зустрілися, Єва відчула крижаний холод. Чому, ну чому вона так?.. А зрештою, нехай, це її особисте, головне — Адам кохає свою Єву! Цього не могла не помітити Старша Мати... Стривай, а що, як саме це і є причиною... Та ні, не може бути. Тао не належить до її роду, він розповідав, так що...

Дівчина не могла зосередитись ні на своїх невиразних думках, ні на тому, що відбувалося перед її очима. Як на неї, то хай би скоріш уже кінчалося це пишномовство, ця метушня біля телепередавачів, балачки, охи та ахи обивателів, для яких, власне, однаково, з якого приводу зійтися, аби було видовище.

— А тепер дорогі наші гості зможуть оглянути складну і унікальну систему життєзабезпечення Кріотау-на.

Єва полегшено зітхнула. Нарешті вони будуть разом з Адамом! Уже і в його душі палахкотить зелена пожежа лісу, хлюпочеться річка, шумлять тополі, уже його серце охопила жага земної краси...

Радість пройняла дівчину і ніби освітила її зсередини. Знайомі та навіть і незнайомі помічали її в цьому людському тлумі, дівчина чимось вирізнялася серед тисяч, хоча й не була красунею.

А Єва, енергійно пробиваючись до свого Адама, окрім нього, здається, не помічала жодної живої душі.

Наче все було так, як і перед відвідинами Кріотауна, — "Птиця" стояла неподалік того місця, де її облю-бували мамонти, трави зеленою повінню стікали до річки, кущі мліли під сонцем... Так і не так. Чутливе дівоче серце вловлювало якісь тривожні зміни, хоч ніяких певних ознак бва ще не помічала. Тао був ніби такий, як і раніше, але...

— Слухай, Адаме, подивися мені в очі! — Підвівшись, схилилась над його обличчям. — Я тривожусь: у твоїх очах — сум. Що сталося?

Він силувано усміхнувся.

— Нічого.

— А чому ж ти відводиш погляд? В тебе… не такий настрій. Може, я… Ти розчарувався, любий?

— Розчарувався? Такого не знаю тепер і далі!

— Чому ж ти невеселий?

Вони лежали в затінку на траві, Тао мусив трохи відпочити після польоту на орбіту, куди переправив Старшу Матір. Може, це просто втома?

— Я думаю про Філію, — обізвався Тао, дивлячись у небо.

Вона теж відкинулась на спину і втопила свій зір у синій простір, де владарювало Сонце.

— Сумуєш за Філією?

— І Філія, і Земля…

З відкритого люка "Птиці" почувся писк, достеменно пташиний. Тао підхопився і швидко покрокував до апарата, махнувши рукою Єві.

— Виклик! Зв’язок!

Єва неохоче, як на прив’язі, пішла вслід за ним, ніби передчуваючи недобре.

І справді, всі їхні мрії і сподівання Старша Мати одразу ж перекреслила. Сеанс зв’язку почався, як зви-чайно, з вітання, а далі керівниця експедиції попросила Тао передати від імені всього екіпажу якнайщирішу подяку Єві за сприяння в здійсненні контакту, а самому залишити гостинну Землю. Свою програму вони вже здійснили і мусять стартувати до Філії…

Все це Тао переказував Єві, ніби автомат, а наприкінці думка про розлуку різонула його в самісіньке се-рце, хлопець задихнувся, умовк на півслові, безпорадно позираючи навсібіч.

— Що з тобою, Тао? — В голосі Старшої Матері забриніла тривога. — Чи ти забув про свій обов’язок?

Стерничий, що також дивився з екрана, торкнувся свого рідкого волосся, нахмурив брови. Хотів щось сказати, вже й рота розтулив, але Старша Мати заговорила знову:

— Ну ж бо, відповідай, Тао, що сталося?

Підвівши голову, юнак розпачливо сказав:

— Я так мріяв про Землю…

— Твоя мрія здійснилася, ти побував…

"Вона його забере… — бухало Єві в скроні. — А що ж? На її боці… Справді, він мусить… Але ж ми…" Стало жаль себе, клубок підкотився до горла. Чому в неї така гірка доля? Ще ж зовсім молоденька, а стільки розчарувань…

Слова порощали, як сухий сніг, Тао не все й переказував, і хоч Єву охопило нервове напруження, вона вловлювала не лише холодні інтонації. В голосі Старшої Матері їй чулося щось більше, щось людяніше, аніж офіційна турбота про члена екіпажу. Дипломатія? Боїться, щоб не скоїв чого? Та хіба він здатний на щось від-чайдушне? Лагідний, податливий, як віск.

Юнакове обличчя все хмурнішає, він кусає губи, відводить погляд убік. Чому така знервована Старша Мати? За довгі роки польоту була ж прихильна до нього, як ні до кого з екіпажу. А зараз…

Єва паленіє, наче охоплена полум’ям. Чи довго триватимуть ці тортури?

— Старша Мати забороняє,— нарешті каже Тао, і в голосі звучить безнадія.— Можеш на Філію? — Щось по-своєму передав на орбіту, відповідь прозвучала, як постріл.— На корабель не можна. Інструкція забо-роняє. Виходить…

"Що він запитував? — стрепенулася Єва.— Чи можу я покинути Землю? Невже хоче перекреслити моє життя? Любий мій…"

Невизначеність ситуації мучила її до фізичного болю — під ложечкою замлоїло, отерпіло.

Тао кинув на неї розпачливий погляд, немов благаючи порятунку. Вона ж тільки жалісливо осміхнулася. А що могла вдіяти? Хіба що взяти його за руку та повести звідси? Але ні, почуття вільне, і кожен обирає шлях…

Старша Мати і Стерничий на екрані перезирнулися, вона щось навіть сказала йому стиха. Вчений торк-нувся пальцями своєї розрідженої шевелюри, поплямкав, а тоді сказав:

— Це наша традиція, Тао, — шанувати Матір…

— Ще не було випадку, щоб веління Старшої Матері…

— Виховати з тебе зореплавця, — перебив Стерничий, — це була її мрія. Коли ти народився, прийшла звістка про загибель твого батька в далекому польоті. Вона вирішила, що ти його замініш у космосі.

— А чому це…

— Вона твоя рідна мати — ось чому. Так, так, рідна. Бачу — ти вражений. Послухай, експедиція в на-прямку до Веги, в яку вона відправилась, несподівано застряла на довгі роки, і ти виростав…

Болісні, незрозумілі Єві перемови ятрили їй душу, клубок образи і гіркоти душив горло, але все-таки дів-чина трималась, та коли Адам, гамуючи хвилювання, затулив своє обличчя долонями, Єва не витримала, підве-лася і пішла до люка. Досить. Вона нікому не дозволить збиткуватися над собою! І якщо Адам поступився, то що ж… нехай.

Єва вже була далеко від "Птиці" — ішла не оглядаючись, по коліна в траві, а Стерничий все розповідав ошелешеному Тао його родовід. І, звичайно, продовжував мізкувати над своєю формулою — паралельно. Йому бракувало буквально однієї ланки, одного віртуального моменту руху, щоб опанувати кривизною дев’ятого по-рядку…

Нараз учений замовк, неначе до чогось прислухаючись, постукав себе пальцем по тім’ю — так, як ото дятел дзьобом по дереву, і рот йому округлився. Це вже була певна ознака, що вся розумова потенція сконцент-рована виключно на одному об’єкті.

— Тепер ти все знаєш, сину, — підхопила нитку розмови Старша Мати. — Звичайно, моя провина… — Тут вона зітхнула вже не як керівна,

а просто як мати. Очі їй зблиснули, але сльоза так і не з’явилась.— Осісти на Землі, хоч вона й прекрасна, унікальна серед планет…

— Завершив! — раптом вигукнув Стерничий.

Старша Мати здивовано видивилась на нього, і під її поглядом обличчя ученого одразу набрало статеч-ного вигляду. Він сказав своїм звичайним стриманим тоном:

— Віднині залишається лише технічне завдання…

— Про що ви? — спитала Старша Мати.

— Я вивів формулу скорочення простору. Не десятки років відділятимуть Філію і Землю, а лише сім го-дин! Тао може залишатися на цій планеті. З допомогою землян оснастимо свій корабель…

— Сім годин польоту? — підвів голову Тао. — Неймовірно! То це ж Філія стане околицею Землі…

Материне лице відтало, вираз його полагіднішав і подобрішав. Тао перехопив її погляд — теплий, усміх-нений, і сам дитинно посміхнувся.

…Єва прикріплювала пузатого дирижабля до крайньої щогли, яка стояла понад потічком. Всі інші каряч-куваті опори вже були обвішані такими сизими стручками, ніби гронами дивовижного винограду. Розташовані на різних рівнях, вони скріплювались поміж собою тонкими, натягнутими, як струни, тросами. І зараз дівочі пальці спритно протягували кінець троса в петлі на "спині" дирижаблика. Та раптом на руку впала тінь. Єва озирнулась — біля неї стояв Тао, її Адам!

— Полетіли?

Він кивнув головою.

Єва покинула дирижаблика і з вигуком радості припала до його грудей.

— Я знала: ти прийдеш… любий!

— А це що побудувала? — кивнув на щогли з дирижаблями.

— Це місто майбутнього, архітектурна фантазія. В кожній такій повітряній секції, скажімо, тисяча квар-тир, на одній щоглі — п’ять чи більше секцій, уявляєш? Всі основні комунікації — в щоглах, на вершинах — вітряні електродвигуни…

Тао роздивлявся навколо, неначе вже бачив це дивовижне місто збудованим.

— Красива твоя Земля, нема слів — красива?

— Наша Земля, — лагідно поправила Єва і, ледь усміхнувшись, додала: — І Філія наша, увесь Всесвіт…

Неприкріплений дирижаблик, підхоплений повітряною течією, поплив понад річкою, поволі набираючи висоту. Сонячні цятки на ньому скидалися на засвічені віконця — ніби там уже хтось жив.